

החיים על פי אווה (2001)

במאי: אמיר הר-גיל

מפיק: אודי קלינסקי, חברת פרו-ויד

צילום: נילי אצלן

מקליט: גילי פרחי

עורכת: אורטל בוברי

אורך הסרט: שעה

תקציר:

הכל קטן על אווה ועל אמה נאווה. מה שהן רוצות – הן משיגות. אווה גרה בשכונת התקווה עם שרי אחותה, אחיה איציק ונאווה – אמה. אווה תלמידת י"ב במגמת קולנוע בצפון תל-אביב, מצלמת סרט על חייה וחיי משפחתה. גם היא וגם אחותה לומדות עם ילדיהם של עשירי הארץ באותה הכיתה. נאווה, האם, עובדת בשתי עבודות ביום ובלילה כדי לפרנס. היא מפרנסת יחידה. שרי מתכננת מסיבת בת-מצווה מפוארת שעולה הון הרבה מעבר ליכולתה של המשפחה. איציק משרת בשכם ומגיע לביקורים בבית. החבר של אווה, ג'ייד, תייר מדרום אפריקה עומד לעזוב. גם הספרים לבית הספר, הטיולים הבילויים, הבגדים עם שמות המותגים המפורסמים שאיתם מקובל ללכת לבית הספר- הכל יקר. הסרט מתאר איך מתמודדת מש' משען, איך לוקחים זכויות. סיפור של הצלחה עם תנאי פתיחה נמוכים, איך נראים החיים מתחת לקו העוני – סיפור אופטימי.

אמיר הר-גיל

נולד בתל אביב ב 1957. בתחילת דרכו היה מורה ואחרי שנה בהוראה הרגיש שהוא אכן מצליח להשפיע על 30 ילדים אך מעוניין להשפיע על עוד הרבה יותר ותחושה שהוא מעוניין לומר דברים שיגיעו ליותר אנשים. כך הגיע לקולנוע. למד קולנוע תיעודי בבית צבי ואחר כך עשה דוקטורט באוניברסיטת ניוקסל באנגליה. ולמד הוראת קולנוע במדרשה ברמת השרון. הוא מחלק את זמנו בין בימוי לבין הוראת קולנוע וטלוויזיה במכללה האקדמית בנתניה ובמכללת אורנים.

ביים כתבות ותחקירים לטלוויזיה: לערוץ 2, לערוץ הראשון, למבט שני בערוץ הראשון וכתבות שטח ל"ערב חדש" של הטלוויזיה החינוכית. לאחרונה עשה כתבה על יחסי הורים וילדים היום "אמא , אבא, ילדים, קוריקנט" (2001) לערוץ 2.

ביים סרטים תיעודיים רבים , שחלקם גם זכו בפרסים כמו למשל סרטו "התור באיבן שדאד 2" (2000) על סניף משרד הפנים במזרח ירושלים, סרט שזכה בפרס הראשון ב "פסטיבל דוקונגה לקולנוע דוקומנטרי". כמו כן זכה בפרס הראשון בפסטיבל ירושלים סרטו "בקר טוב ישראל 1985 – 1995" העוקב אחר 5 ילדים ישראלים : חרדי, צפוני, בן עיירת פיתוח, קיבוצניק וערבי. הר-גיל מתייחס אל הקולנוע התיעודי כאל מכשיר לשינוי החברה. רואה את עצמו כ "אדם עם פנס בעל אלומת אור חזקה ובאמצעות הסרט הוא מכון את אלומת האור לאיזו פינה כדי להפנות אנשים ולהקרין להם תרתי משמע את מה שהוא רוצה שיראו". באמצעות אלומת האור הזו חש הר-גיל שהוא פועל לשינוי החברה בה הוא חי ומשתף ומשמיע לאחרים את מה שמרגיז אותו במציאות שלנו בארץ הזו.

על לידת הסרט "החיים על פי אווה"

פנו אל הר-גיל מערוץ 8 לעשות סרט על עוני בישראל. הסרט הוא חלק מסדרה בשם "כל בני האדם" שיזם והפיק אודי קלינסקי עבור ערוץ 8. הר-גיל התגורר בילדותו בבניינים שמול הצריפים של שכונת מחלול בתל-אביב. כלומר כבר מילדותו הוא הכיר את נושא העוני מהעובדה שהוא אמנם גר ב"בניינים" אך הכיר היטב חברים מה"צריפים". כך מתפתחת תחושת האמפתיה ותחושת החשיבות שהוא מייחס לנושא. מצד שני הוא מודע לכך שזהו נושא שלא חווה על בשרו ולכן ברור לו שאין הוא יכול לדבר בשם של אלה שכן חווים על בשרם -עוני.

כתוצאה מכך הגישה הקולנועית-תיעודית הנקוטה בסרט היא גישת "הזבוב על הקיר" כלומר הבמאי אינו מתערב, נותן לדברים להתרחש, לנפשות לחיות את חייהן , לבכות לצחוק, ולשכנע את הצופה בקולן הן. בשל כך אין בסרט קריינות והבמאי לא נמצא בסרט בשום אופן: לא יודעים מיהו, הוא לא חלק מהסיפור ומצד שני אין שוטים מסוגננים וניסיון כלשהו למשוך תשומת לב מבחינה זו. היה ברור להרגיל שהוא לא מעוניין בגישה הפשטנית המציגה עוני באמצעות פתיחת המקרר - והוא ריק, אנשים המקבלים קצבת ביטוח-לאומי ממנה קונים שמן ולחם. סוג זה של עוני שייך לעולם השלישי , למוות של ילדים מרעב. הר-גיל רצה להצביע על הגדרה אחרת של עוני , עוני המתבטא בהיעדר שוויון בסיכוי של ילדים מרקעים שונים להגיע לחינוך ולהגשמת חלומותיהם. יחד עם זאת ילדים לא אשמים בעוניים ועל המדינה לספק להם בצורה שוויונית את צורכיהם. לסרט הוא חיפש אנשים שלא נתייחס אליהם כאל "מסכנים שאין להם" אלא אנשים שלא מוותרים על אף שקיר תלול מוצב לפניהם.

כיצד נבחרה המשפחה:

כדי למצוא אנשים כאלה הוא החליט לחפש משפחות שבהן הנטל הכלכלי נופל על אישה המתמודדת לבדה עם פרנסת ילדיה. הוא מצא מספר משפחות כאלה, חלקן עניות הרבה יותר ממשפחת משען. אבל כשהגיע למשפחת משען הבין שהגיע לסוף החיפושים ועכשיו נשאלת השאלה לא אם הם מתאימים אלא אם יסכימו לשתף פעולה, למרות שהבטיח שישמור בסרט על צנעת הפרט באם יהיה משהו יוצא דופן שתובע התייחסות כזו.

המשפחה הסכימה, וצולמו שם 60 שעות, מהם נבחרה שעה אחת לסרט "החיים על פי אווה". להר-גיל היה תסריט כללי אך לא מדויק עד לרמת סצינות. הוא רצה לתעד את מציאות חייהם החל מהקימה בבוקר ועד לסוף היום ולכן היה מגיעה השקם בבוקר ומחליט במקום אל מי להצטרף היום-אל נאווה, אל שרי או אל אווה. היה לו חשוב מכל שהמשפחה תתנהג באופן טבעי ולקח יומיים להרגיל אותם להתעלם מן המצלמה ושאר הצוות (במאי ומקליט) ולא להתייחס אליהם ולהרגיל גם את הצוות לא לענות להם.

בנוסף הוא נתן מצלמה לאווה, שהיא גם תלמידה במגמת קולנוע, כדי שתתעד חלקים מחייה בעצמה.

מהם המסרים שביקש להעביר:

המסר שהר-גיל חושב שצליח להעביר עם המשפחה הזו זה לא להרים ידיים וגם שיכול להיות שאין קיצורי דרך בחיים שלהם, למרות שבכיתה של שרי ושל אווה יש ילדים שקיצורי הדרך האלה הם עניין שבשגרה.

דבר נוסף הוא לא לוותר על החלום: חלום על טיול לחוץ לארץ, על לימודי נהיגה. כלומר לא להשלים עם האין ואז: לא ללמוד בצפון תל אביב, או ללמוד במגמה פחות מעניינת כדי שיהיה יותר קל להתמודד.

עיקר המסר עובר כמובן דרך אווה אבל נאווה היא בעיניו סיפור מופלא. עובדת מבוקר עד לילה וחיה את כל חיי הערות שלה למען ילדיה, והיא לא ישנה הרבה... יחד עם זאת היא תמיד מצליחה לראות את החלק המלא של הכוס וגם זה מסר שעבר באמצעותה בסרט. יש לה אופטימיות בסיסית מדהימה.

כתוצאה מכך המשפחה הזו היא משפחה "עשירה" כפי שמסבירה זאת נאווה לילדיה. כך היא מגדירה להם את מצבם. כמות החום, האהבה, הקשר והאינטימיות שיש במשפחה הזו לא דומה למתרחש בהרבה משפחות מבוססות.

מסר נוסף הוא המסר של חוסר שוויון בהזדמנויות בין ילדים עניים ומבוססים וכתב אשמה קטן נגד המדינה ומערכת החינוך. במקרה של אווה היא רוצה לעבור את הבגרות במתמטיקה. המורה למתמטיקה לא מצליח ללמד אותה כך שתעבור את הבגרות וכדי להצליח היא צריכה מורה פרטי. למען מורה פרטי היא צריכה לצאת לעבוד ואז היא עייפה ולא מסוגלת ללמוד כך שנוצר מעגל כזה

בינה לבין חלומה מתגבהת חומה לא מכיוון שאינה מוכשרת אלא מכיוון שמדינה, חוק חינוך חובה וכו' לא מסוגלים לספק את צרכיה.

מסר נוסף שביקש הר-גיל להעביר נוגע לתקשורת. הר-גיל רואה את הסרט הזה במידה רבה הולך נגד הזרם התקשורתי הרגיל שבו קולם של משפחות משען ודומיהם לא נשמע. אם הם היו במצבים אקוטיים כמו בהתאבדות או רעב ומחלות או לחלופין אם היו מיליונרים אז היו מראיינים אותם, והרבה, בתקשורת. אבל מכיוון שמש' משען לא לגמרי למטה, הם לא מושפלים והמקרר שלהם לא ריק אז לא מתעניין בהם אף כתב ובוודאי אף חבר כנסת או שר.

האם יש לו קשר עם המשפחה?

יש לו קשר קבוע עם אווה והמשפחה. היא נכשלה במבחן הבגרות במתמטיקה, והיא מקווה לגשת למבחן חוזר.

בעקבות הסרט היא קיבלה פניות רבות של אנשים שביקשו לעזור לה בלימודי מתמטיקה לבגרות. איציק האח ממשיך לשרת בצבא. הוא משרת בשטחים עם כל המשתמע מכך. שרי עברה מהחטיבה לתיכון והיא מסתדרת שם. נאווה מקווה לקבל השנה קביעות בעבודת הבוקר שלה.